

OBISK GORA V ASU PODNEBNIH SPREMENB Ó SKLEPI

- O razsefnostih in posledicah vplivov podnebnih sprememb na obisk gora ter prilagoditvah za njihovo blaflenje se v -ir-i javnosti obiskovalcev gora govori le priloftnostno ali pa v okviru posameznih ved in gospodarskih panog. Zato je nujno, da seznanjamo s to tematiko redno in na splo-no razumljiv ter odmeven na in tako strokovno kot tudi -ir-o javnost.

- Celoten alpski prostor je prepoznal podnebne spremembe kot realnost, ki se ji moramo prilagoditi in blafliti -kodljive posledice - tako za naravo kot za kakovost flivljenja v tem prostoru. Pri a smo zmanj-anju habitatov endemi nih flivalskih in rastlinskih vrst. Opazujemo spremembe v razpolofljivosti vode (vklju no s snegom). Ledeniki se talijo hitreje od vseh napovedi. Pove ujeta se tveganje in nepredvidljivost naravnih nesre . Tako kot povsod drugje so promet in zgradbe med glavnimi onesnafevalci s toplogrednimi plini. V gore hodi vedno ve ljudi, vedno ve jih v gorah tudi umira. Gore ostajajo slabo razumljive in prepoznavne, eprav jih spoznamo fle zelo zgodaj - v osnovni ali/in srednji -oli.

- Podnebne spremembe pomembno vplivajo na podobo na-ega planeta in flivljenja na njem. Mi-ljenje, da bi moralo biti podnebje na Zemlji vedno enako, stati no, je povsem zmotno, saj je podvrfleno nenehnim majhnim in velikim motnjam. Te povzro ajo, da je na Zemlji v asih toplej-e, v asih hladnej-e, kdaj bolj suho, drugi bolj vlaflno. Podnebne spremembe, krive za dana-nje stanje so se za ele pred ve kot 50 milijoni let, ko je bilo na Zemlji za 7 °C topleje kot zdaj. Danes flivimo v enem izmed teh toplej-ih obdobij, ki ga imenujemo holocen, zadnje obdobje, ki ga je v najve ji meri zaznamuje lovek, pa antropocen. Rast tempertur, ki smo ji pri a v zadnjih desetletjih je ob utno hitrej-a kot kadarkoli prej, zato ni ve nobenega dvoma o vplivu loveka na podnebje.

- Temperature rastejo hitro fle na planetarni ravni, v gorskem svetu -e dva- do trikrat hitreje. Alpe se segrevajo hitreje kot drugi deli planeta, pred desetletji so bile tudi veliko bolj bele, z ve snega in ledu. Povpre na letna temperatura zraka v zadnjih -estih desetletjih je povsod v slovenskih Alpah statisti no zna ilno narasla, v povpre ju za 2,0 °C. Dvig temepratur sega tudi edalje globlje v tla, tudi v najvi-jih delih na-ih visokogorij lahko opazujemo kr enje obmo ij stalno zamrznjenih tal. Tvevilo dni s sneflno odejo se je prav tako zmanj-alo za mesec do dva. Padajo i so tudi trendi vseh vrst re nih pretokov. Gorske reke so imele pred desetletji izrazit sneflno-deflni preto ni reflim. Zaradi koli insko in asovno skromnej-e sneflne odeje ter mo nej-e evapotranspiracije je opazno upadanje pretokov v pozni pomladi in na za etku poletja, ter nara-anje pretokov med oktobrom in decembrom, kar kaffe na »zamujanje« zime. Spomladanski in jesenski preto ni vi-ek postajata vse bolj izena ena. Podobno velja za zimski in poletni preto ni niflek.

- Posledice podnebnih sprememb v slovenskih Alpah se kaffejo predvsem v kraj-i in koli insko manj izdatni dostopnosti vodnih virov (posledica je lahko ob asna/stalna zapora planinskih ko), preobljudenostjo nekaterih gorskih obmo ij v asu poletnih vro inskih valov, vi-anju gozdne in drevesne meje, premiku nekaterih rastlinskih in flivalskih vrst ter drobnice v vi-je lege, zamiku fenofaz (dalj-anje vegetacijske dobe), kraj-i smu arski in turnosmu arski sezoni, ve ji eroziji nekdam stalno zamrznjenih tal ter v pogostej-ih in -tevil nej-ih skalnih odlomih in podorih.

- Obiskovanje gorskih obmo ij je tudi v Sloveniji prisotno fle ve stoletij, skokovito nara-anje obiska je opazno predvsem v zadnjem desetletju. Slednje je odraz ve jega zavedanja prebivalstva o ugodnih u inkih gibanja na prostem na zdravje, deloma pa tudi v pove evanju obsega prostega asa in ne nazadnje flenje po dokazovanju. Obiskovanje gora vse bolj krojjijo tudi podnebne spremembe. Vi-je temperature spodbujajo obisk vi-je lefle ih obmo ij, vse ve intenzivnih vremenskih dogodkov pa predstavlja dodatno groflnjo tudi obiskovalcem gora. Na svetovni ravni so klju ne predvsem spremembe ledenikov, kar predstavlja dodaten izziv pri na rtovanju gibanja v tamkaj-njih obmo jih.

- Gorska okolja so domovanje številnih organizmov, nekatere najdemo vse vrste, drugih ni več, zanimive so tudi raznovrstne oblike površja - tudi na to vpliv podnebnih sprememb ni nezanemarljiv. Le malo je takih posledic, ki jih lahko neposredno opazujemo. Številni mikroorganizmi, ki so se tisoletja razvijali v izoliranih ledenih okoljih, se s taljenjem ledu sproščajo iz ledenikov ter pomembno vplivajo na biogeokemične procese, zdravje ljudi in živali ter mikrobnobiodiverzitetozmernotoplil okolij. Obisk gora je vedno povezan s tistim delom narave, ki je preobiten. Gore je treba temeljito spoznati, jih doživeti ter se jih naučiti spoštovati. Vrh si vsakdo izbere sam; zagotovo je vreden, da se nanj povzpne v družbi znanja, prijateljev in spominov. Vedno bolj, ko se tega zavedamo ali ne, krojijo obisk gora spremembe v pokrajini. Gore so dom številnim živalim in rastlinam, vse pa so odlično prilagojene na zahtevne življenjske pogoje. Na vsak način se bodo prilagodile bolje in hitreje kot lovci.

- Obiskovalcem domačin in tujih visokogorskih pokrajin pretijo številne naravne in druge nevarnosti, ki se jih vse premalo zavedajo in jih ne upoštevajo v zadostni meri; zato imamo opravka z vse vrstnim številom gorskih nesreč in posledic, ne tudi reševanjem. Vse vrste teh nesreč je posredno povezanih tudi s podnebnimi spremembami ali pa so zaradi tega bolj izrazite in nepredvidljive. Skalni odlomi in podori se praviloma zgodijo šele, ko je najverjetneje v rojina mimo; snežni plazovi so redkejši, a ko se pojavijo, so lahko še bolj siloviti, zato je lavinske nesreče vpletenih ljudi še bolj žaljive.

- Obisk gora je vse bolj številni in intenziven; spreminjata pa se tudi vrsta in dinamika aktivnosti. Zaradi tega je lahko ta za gorsko okolje časovno in krajevno motna, škodljiv, ne nazadnje tudi nevaren. Prek najrazličnejših komunikacijskih poti so gore še bolj »dostopne« in javnosti, njihov obisk pa vse mikavnejši. Vprašljiva je tudi »modernizacija« gora, posebej z vidika vrste njih, zlasti turističnih in tudi prometnih projektov. Planinske koče (skupaj s planinskimi potmi) predstavljajo kljubno turistim no infrastrukturo za izvajanje gorskega turizma. Posebej problematične so ekološko in energetsko nesaniirane planinske koče. Z vidika podnebnih sprememb je najpomembnejši dejavnik prekomerna proizvodnja ogljikovega dioksida (CO₂). Koče pri tem vplivajo predvsem s proizvodnjo električne energije in toplote, a tudi z oskrbo (še posebej v primeru helikopterskih prevozov), vgrajenimi materiali, na inom obratovanju.

- Ureditev prometnega režima na zavarovanih območjih je med pomembnejšimi nalogami tudi z vidika obiska gora in kakovosti življenja v gorskih dolinah. Med pomembne naloge ozavešanja o podnebnih spremembah sodi tudi izobraževanje, še posebej delo z mladino ter spremljanje in analiza reševalnih akcij, oboje kot sestavni del preventive za nesreče v gorah. Podnebne spremembe vplivajo tudi obisk gorskih muzejev. Poznavanje dinamike in posledic podnebnih sprememb predstavlja pomembno podlago za prilagoditev muzejskih in turističnih aktivnosti tudi v bližnji prihodnosti. Ob pomenu, ki ga imajo gore za vsak narod, ki živi pod njimi ne smemo udi, da njihova pobožja in stene niso bile vabljive samo za planince in alpiniste, temveč za no po njih kmalu segati tudi poslovni interesi, predvsem v smislu turizma.

- Z vidika podnebnih sprememb in obiska gora bodo naslednja desetletja zelo zapletena, saj se bo treba nanje še hitreje in bolj ustrezno odzivati. V prihodnje je nujen razmislek o ustreznih omejitvah oziroma prilagoditvah dnevnega obiska tega nekaterih najbolj obiskanih območij slovenskega dela Alp. Spremembam v naravi se mora prilagoditi tudi lovci, saj je njegova tehnika še tako izravnovesja, da bo tega vse težje znova vzpostaviti.

Pripravi:

Miha Pavšek

ZRC SAZU Geografski inštitut Antona Melika

Mojstrana, 20.6.2020